

תשובה לדוגמא לשאלת בגרות בעזרת הסיפור פרנהיים מאת עגנון

כתב : ערן קצב ©

השאלה : באיזו מידה יש בכוחו של אדם לעצב את חייו או לשלוט בגורלו גם בתנאים מגבילים או אף עונים? בחר בסיפור מאת עגנון העוסק בשאלה זו והסבר כיצד היא באה לידי ביטוי.

התשובה : בחרתי בסיפור פרנהיים מאת עגנון. **בסיפור זה מנסה פרנהיים, הגיבור הראשי, לעצב את חייו ולחזור לביתו לאחר שנים בשבי, אך הוא נתקל בסביבה אשר אינה מאפשרת לו זאת.**

פתיחה
לשאלה

בפתיחת הסיפור מגיע פרנהיים לביתו ומוצא אותו נעול. אז מגיעה השוערת, מתפלאת לראותו ואומרת לו שאין לו סיבה לחזור כי אשתו עזבה לבית אחותה ובנו מת. **זהו המכשול הראשון** בדרכו של פרנהיים לחזור לבית החם שהוא מצפה לו. **פרנהיים מאמין שיש בכוחו לשנות את המציאות** והוא מחליט לנסוע לכפר אל בית גיסיו ולראות את אשתו. פרנהיים מעביר מספר ימים בעיר, ולאחר שעלה לקבר בנו הוא ממשכן את המתנה שקנה לאשתו וקונה כרטיס הלוך ושוב לעצמו. ייתכן ודבר זה מרמז על כך שפרנהיים יודע בתוך תוכו שהוא לא יוכל **לשלוט בגורלו** ולכן הוא קונה כרטיס חזור רק לעצמו.

פתיחת
הסיפור

כאשר פרנהיים מגיע לביתם של גרטרוד והיינץ שטיינר, אחות אשתו ובעלה, גם שם הוא **נתקל בתנאים מגבילים** המנסים למנוע את חזרתו : ראשית, גרטרוד מנסה להפטר ממנו ומשקרת לו, היא מתנהגת עימו בנימוס מלאכותי ובצביעות וחושבת כיצד אפשר להפטר ממנו. היא אומרת לו שהוא לא יכול להיכנס לחדרה של אשתו, אינקה, בגלל שמיתתו של בנה **חוסמת את הדלת**. בנה, זיגי, מגיע מבחוץ וחושף את השקר. **פרנהיים לא מוותר**, וממשיך לשאול על אינקה. בעקבות זאת, גרטרוד קוראת להיינץ שיסביר לפרנהיים על "המצב החדש". היינץ הוא אדם כועס וזועף מטבעו ומתייחס לפרנהיים בעוינות ובזלזול. **הוא מהווה מכשול נוסף העומד בפני חזרתו הביתה של פרנהיים**. היינץ מספר לפרנהיים שהמציאות אותה עזב היא לא אותה מציאות אליה חזר. הוא רומז לו בעזרת מעשייה ב"בת טובים" שאינקה חזרה למקומה הטבעי עם קרל נייס.

גוף
הסיפור
וסימו

לפני שפרנהיים התחתן עם אינקה היא הייתה מאורסת לקרל נייס, אז טען פרנהיים שקרל נייס נקבר מתחת להר והוא התחתן במקומו עם אינקה (קרל נייס הוא שהכיר לפרנהיים את אינקה). כעת לאחר היעדרותו של פרנהיים אינקה חזרה לקרל נייס שנמצא חי **וזוהי הסיבה העיקרית מדוע לא יצליח פרנהיים לעצב את חייו כרצונו ולחזור לביתו**.

למרות כל המכשולים הללו פרנהיים לא מוותר ודורש בכל תוקף לראות את אינקה. אינקה מסכימה לראותו אך במהרה מבין פרנהיים שאין לה כל עניין בו ושהאושר שהוא רואה בעיניה לא נובע ממנו אלא מקרל נייס. כל ניסיונותיו של פרנהיים להשיב את אינקה בשיחה עימה נכשלים, הוא מנסה לדבר לליבה ולומר לה דברי אהבה אך לבסוף היא ממציאה תירוץ והולכת.

פרנהיים מסיים את הסיפור בדיוק כפי שהתחיל אותו **מול דלת סגורה**, כאשר הפעם הוא מבין סופית שהוא לא יצליח לחזור אל ביתו והוא **מקבל את גזר דינו של הנסיבות גם אם לכאורה הוא לא יכול להסביר אותן :** "מה יכול אני, אם אפילו הרים משטים ביי".

אנו רואים שהסיפור בנוי במבנה מעגלי והמצב ההתחלתי של פרנהיים מקביל למצבו הסופי - בודד מול דלת סגורה. **מבנה זה מדגיש את שליטת הגורל באדם ומראה שכל ניסיונותיו של פרנהיים להשיב את אשתו נכשלו בגלל כוחות חזקים ממנו. הגיבור לא הצליח לשלוט בגורלו, פרנהיים היה ונשאר דמות בודדה שמנסה לשווא להתנגד לכוחות הגורל החזקים ממנו.**

אם כן, פרנהיים מקבל את גזר דינו של הנסיבות לאחר מאבק חלקי בלבד. נשאלת השאלה מדוע אין הוא מנסה להיאבק מאבק פעיל על אשתו? ישנן שתי תשובות אפשריות לכך אשר מאירות את אופיו של פרנהיים באופן מנוגד: מצד אחד, יתכן כי פרנהיים מגלה אצילות נפש ושם את אושרה של איגנה לפני אושרו שלו, רמז לכך הוא יכולתו להשתתף בשמחתה של איגנה למרות שהוא לא המקור לה "גדול הוא האושר שאפילו אינו לטובתך אתה ניאות לאורו". מצד שני, יתכן שפרנהיים מקבל את גזר דינו של הנסיבות החיצוניות ללא מאבק מכיוון שהוא יודע בתוך תוכו שאיגנה לא צריכה להיות עימו. רמזים לכך ניתן למצוא בדבריו של היינץ אודות המעילה בכספים וחילול שם הפירמה, בהתעכבות של פרנהיים והשיחות עם אנשים בבתי קפה במשך שלושה ימים לפני שנסע לאיגנה, בקניית הכרטיס האישי ו"בהעלמותו" המסתורית של קרל נייס עליה דיווח פרנהיים. כך שוויתורו של פרנהיים על איגנה לא בהכרח נובע מאהבתו אליה ו"מאבירותו" **אלא הוא מקבל את גזר דינו של הנסיבות מתוך הבנה אמיתית שכך היה צריך להיות, כפי שטען היינץ.**

סיום
לתשובה
ומסקנות

הערה: המשפטים המודגשים הינם משפטי קישור בין השאלה לתשובה - ההתייחסות הישירה לשאלה עליה אנו עונים.